

УДК 37.02:37.091.212

НАТАЛІЯ БОДРУГ

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут
імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

У статті розкриваються особливості інтерактивних технологій навчання. Обґрунтовується їхнє значення у процесі формування педагогічної майстерності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Описується можливість використання інтерактивних методів у ході лекційно-семінарської форми навчання.

***Ключові слова:** майбутні вчителі, гуманітарні дисципліни, інтерактивні технології, педагогічна майстерність.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження цієї проблеми зумовлена тим, що українське суспільство на сучасному етапі розвитку має особливо гостру потребу в самостійних, творчих, активних особистостях. Така людина здатна реалістично оцінювати

життєву ситуацію, фактори що її визначають, власні інтелектуальні та фізичні характеристики, ставить перед собою високі, але реальні цілі, знаходить ефективні засоби для їхнього досягнення. І саме такі риси особистості повинна формувати сучасна початкова, середня і вища школа.

Одним із шляхів реалізації сучасних завдань підготовки вчителя є створення у ВНЗ спеціального інтерактивного освітнього середовища, в якому студенти працюють уже з першого курсу.

Незважаючи на активізацію наукових досліджень у напрямі інтерактивного навчання, актуальним завданням сучасної педагогіки залишається розробка і застосування у ВНЗ сценаріїв занять, побудованих на засадах інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що інтерактивні технології розглядаються в контексті особистісно орієнтованих технологій. Їхні ознаки можна знайти в технології кооперованого навчання, діалогічного навчання, ігрових технологіях, технології організації групової навчальної діяльності. Цьому питанню присвячені дослідження К. Баханова, О. Глотова, К. Нор, О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. П'ятакової, Г. Цукерман, О. Ярошенко та ін. Як специфічна категорія, інтерактивні технології розглядаються В. Гузєєвим, М. Кларінім, І. Мельничук, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. П'ятаковою та ін.

Мета статті полягає у висвітленні досвіду впровадження інтерактивних технологій у практику вищої школи під час вивчення гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Слово "інтерактив" походить від англійського слова "interact", де "inter" – взаємний, "act"- діяти. За визначенням педагогічного енциклопедичного словника Б.М. Бім-Бада, інтерактивне навчання – це навчання, яке побудоване на взаємодії того, хто навчається, з навчальним середовищем, яке є сферою досвіду, що засвоюється [4, с. 107]. Українські науковці О. Пометун та Л. Пироженко зазначають, що "суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання" [5, с. 9].

Майстерність педагога, його професійний рівень є основними чинниками в реалізації тих вимог, які висуває суспільство до освіти.

І. Зязюн дає таке визначення цієї педагогічної категорії: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [3, с. 28]. До таких важливих властивостей належать: гуманістична спрямованість; професійна компетентність; педагогічні здібності; педагогічна техніка (зовнішня і внутрішня) [3, с. 29-30].

За результатами констатувального етапу дослідження ми зробили висновок про те, що традиційне навчання у ВНЗ з його стандартними формами, методами, засобами, змістом, цілями, завданнями навчання в недостатній мірі сприяє формуванню педагогічної майстерності майбутніх вчителів гуманітарних дисциплін. Тому виникла потреба внести зміни у навчально-методичні комплекси дисциплін циклу професійно орієнтованої підготовки, збагатити їхні програми включенням тем, що розкривають поняття «інтерактивні технології навчання» та «методи інтеракції», а відтак, знаннями про їхні ознаки, види, особливості організації роботи при їхньому застосуванні, особливості побудови інтерактивного уроку, специфіку організації діяльності учнів на такому уроці, особливості діяльності вчителя, особливості створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, створення комфортних умов навчання, організації активної взаємодії студентів на занятті, організації рефлексії, різних форм взаємонавчання.

Для формування педагогічної майстерності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей ми обрали наступні навчальні дисципліни: «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» та «Методика викладання іноземної мови».

Особливі уваги ми надавали формуванню педагогічної майстерності під час вивчення всіх тем із гуманітарних дисциплін.

Розглянемо методіку формування педагогічної майстерності під час лекційно-семінарських та практичних і лабораторних занять, організації самостійної роботи.

Незважаючи на полеміку щодо ефективності й доцільності лекції, вона залишається однією з основних форм навчання студентів у ВНЗ.

Лекції (від лат. *lectio* – читання) є процесом передавання великого обсягу систематизованої інформації в усній формі досить великій аудиторії (групі) [6, с. 110].

Існує стереотип, що лекція привчає до пасивного, неосмисленого сприйняття чужих думок. Як альтернативу традиційній лекції, науковці пропонують інтерактивну лекцію. Опрацювавши наукову та методичну літературу, ми використовували такі види інтерактивних лекцій: лекція з запланованими помилками, проблемна лекція, лекція удвох, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція, лекція-діалог [1; 7; 8].

Варто зауважити, що інтерактивною лекція є досить умовно. Оскільки в рамках цієї форми навчання (велика кількість студентів та значний обсяг матеріалу, що розглядається) важко дотримуватись основного принципу інтерактивності – постійної активної взаємодії всіх учасників процесу, тому під інтерактивною лекцією ми будемо розуміти лекцію з елементами інтерактивних технік, методів, вправ.

Найбільш популярною є лекція із такими інтерактивними методами, як бесіда та дискусія. Така лекція зберігає монологічний стиль спілкування викладача із аудиторією, однак містить елементи діалогу (полілогу): дозволяється ставити запитання, висловлювати сумніви. Застосовуються прийоми прямого звернення викладача до аудиторії з проблемним питанням за змістом лекції або до когось із студентів особисто. Пізнавальна інформація при цьому може бути викладена не тільки викладачем, а й самими студентами, яких для цього потрібно відповідно підготувати [1].

І. Мельничук виділяє ще такі види лекцій:

Лекція з використанням техніки зворотного зв'язку проводиться із застосуванням елементів програмованого навчання, що підкреслює інтегративний характер інтерактивних технологій.

Лекція-консультація використовується нами під час вивчення теми суто практичного характеру, або на підсумкових заняттях, коли викладач майже половину тривалості лекції може присвятити відповідям на запитання студентів.

Лекція із заздалегідь запланованими помилками передбачає зумисне використання викладачем у процесі лекції кількох змістових чи методичних помилок [2, с. 224].

У класичній методиці викладання семінар вважається методом перевірки знань. Студенти звикли отримувати питання до семінару, перелік літератури для підготовки відповіді, відповідати в аудиторії, зазираючи до конспекту (зараз часто просто сканована сторінка з підручника або роздрукована інформація з інтернету, яку студент не завжди до кінця прочитав, тим більше – розібрався).

Таким чином, класичний семінар у сучасних умовах не виконує ані контрольної, ані стимулюючої до пізнання, мотиваційної функцій.

Інтерактивні методи дозволяють зробити семінар дійсно цікавим, спонукаючим до пошуку нових знань [2]. Ці методики сприяють розвитку творчого мислення студента, міцності набутих знань, умінь та навичок, спонукають до активної мисленнєвої роботи.

На основі наших досліджень розглянемо можливі варіанти застосування інтерактивних технологій на прикладах окремих тем семінарських та практичних занять.

На першому курсі студенти вивчають дисципліну «Педагогіка». Як показали наші дослідження, доцільно на перших заняттях використовувати інтерактивні методи для створення сприятливої атмосфери, активізації діяльності студентів та адаптації до освітнього середовища вишу. Наприклад, організувати обговорення проблемного питання за допомогою методу «мікрофон», який вчить лаконічно висловлюватись із приводу певної фахової проблеми.

Умовний предмет («мікрофон») передається від одного студента іншому, надаючи можливість кожному висловитись аргументовано, швидко, коротко, по черзі відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Правила використання методу такі:

- говорити має тільки той, у кого "символічний" мікрофон;
- відповіді не коментуються і не оцінюються;
- коли хтось висловлюється, інші не мають права перебивати, щось говорити чи коментувати.
- у процесі обговорення проблеми студентам надається слово перед уявним «мікрофоном», коли власну точку зору або концентровану думку групи слід висловити максимально логічно та лаконічно [9, с. 292].

Метод «мікрофон» може бути використаний і на завершальному етапі будь-якого заняття з метою рефлексії діяльності.

На заняттях із педагогіки можна запропонувати студентам створити образ ідеального вчителя чи студента педагогічного вишу, застосувавши при цьому техніку «коло ідей»: студенти об'єднуються в малі групи і створюють список якостей. Коли малі групи завершують виконувати завдання, кожна з них по черзі озвучує один з аспектів, доки не вичерпуються всі ідеї. Результати записуються на дошці й обговорюються, таким чином вимальовується модель ідеального студента чи вчителя.

Актуальними є інтерактивні методи під час вивчення дисципліни "Педагогічна майстерність", особливо це стосується ігрових технологій, тренінгів, моделювання та аналізу ситуацій.

Так, після вивчення тем «Педагогічний такт», «Педагогічні конфлікти» можна провести гру «педагогічний консиліум». Між студентами розподіляються ролі дійових осіб: вчителів-предметників, директора школи, батьків, учнів, спеціалістів з основ педагогічної майстерності. Розігрується проблемна ситуація з подальшим її аналізом.

Застосування інтерактивних методів на заняттях із цієї навчальної дисципліни допомагають викладачеві адаптувати студентів до майбутньої педагогічної діяльності, навчити їх правильно спілкуватися зі своїми учнями, показати багатосторонність педагогічного спілкування. Мета навчальної дисципліни і концепція інтерактивного навчання збігаються. Ігри, тренінги допомагають розвивати у студентів педагогічні здібності та вміння. Впровадження тренінгових вправ на заняттях допомагає практично відтворити комунікативні вміння педагога, що неможливо на звичайних практично-семінарських заняттях.

Реалізація інтерактивного навчання можлива через включення його форм і методів під час вивчення «Методики викладання іноземної мови». При вивченні тем «Формування лігвістичної компетенції», «Розвиток мовних навичок» ми вважаємо ефективним застосувати технологію «Кошик» (занурення) – обговорення конкретної ситуації, при якій студент одержує низку максимально наближених до реальності матеріалів і проблем, що вимагають вирішення. Можлива організація як групового, так і індивідуального заняття.

Застосовується для комплексного відпрацювання різних практичних навичок; забезпечує ефективний зворотний зв'язок з учнями; ставить акцент на виконанні, а не тільки на аналізі; відбувається закріплення теорії; зміст "кошика" легко пристосовується до потреб тих, хто навчається; допоміжний засіб для зміни настанов і поглядів [9, с. 117].

Запропоновані змістовні форми та методи роботи зі студентами викликали у них інтерес до вивчення гуманітарних дисциплін, разом з тим вони відіграли надзвичайно важливу роль у формуванні педагогічної майстерності у майбутніх педагогів.

Висновок. Матеріали дослідження дали можливість зробити такі висновки щодо використання інтерактивних технологій формування педагогічної майстерності під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу:

- інтерактивні технології дають змогу особистості максимально виявити внутрішні задатки, які важливі для майбутньої професійної діяльності, та забезпечити ефективний розвиток компонентів педагогічної майстерності студентів;

– підтверджують, що оволодіння педагогічною майстерністю під час навчання є особливо важливим для студента – майбутнього педагога, професія якого потребує багато знань, життєвих умінь, практичних навичок;

– переконують у необхідності формування компонентів педагогічної майстерності у процесі професійного становлення, щоб у майбутньому кваліфіковано навчати та виховувати своїх вихованців методами інтерактивних технологій.

Список використаних джерел

1. Гавронская Ю. Ю. Технология интерактивного обучения химическим дисциплинам в педагогическом вузе [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/tehnologija-interaktivnogo-obuchenija-himicheskim-distiplinam-v-pedagogicheskom-vuze>

2. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: дис. доктора пед. наук : 13.00.04 / Ірина Миколаївна Мельничук; Тернопільський нац. екон. ун-т. – Тернопіль, 2011. – 585с.

3. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Карамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Вища шк., 2004. – 422с.

4. Педагогический энциклопедический словарь / [сост. Бим-Бад Б.М.]. – М., 2002. – 528 с.

5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. – Т.1. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

7. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навчально -методичний посібник. / О. І. Січкарук. – К.: Таксон, 2006. – 88 с.

8. Стельмах С. Використання інтерактивних методів навчання в процесі проведення лекційних занять [Електронний ресурс] / Режим доступа: http://gkobernik.at.ua/load/vikoristannja_interaktivnih_metodiv_navchannja_v_procesi_provedennja_lekcijnikh_zanjat

9. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ ВНЗ / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2014.

Бодрух Н.

Кременецкий областной гуманитарно-педагогический институт имени Тараса Шевченко

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРИ ИЗУЧЕНИИ ДИСЦИПЛИН ГУМАНИТАРНОГО ЦИКЛА

В статье раскрываются особенности интерактивных технологий обучения. Обосновывается их значение в процессе формирования педагогического мастерства будущих учителей гуманитарных дисциплин. Описывается возможность использования интерактивных методов при лекционно-семинарской форме обучения.

Ключевые слова: будущие учителя, гуманитарные дисциплины, интерактивные технологии, педагогическое мастерство.

Bodruh N.

Kremenetskiy Regional Humanitarian Pedagogical Institute of Taras Shevchenko, Kremenets, Ukraine

USING INTERACTIVE TECHNOLOGIES FORMING PEDAGOGICAL SKILLS WHILE LEARNING HUMANITARIAN DISCIPLINES

The article argues that the skill of the teacher, his professional skills are key factors in the implementation of the requirements set by the society to education. One means of achieving a high level of pedagogical skills is the use of interactive technologies. The article describes the features of interactive learning technologies. Substantiates their importance in the process of teaching skills of teachers of humanitarian disciplines. Describes the use of interactive methods in the lecture- seminar learning. Here are examples of such lectures and seminars.

Results of the research made it possible to draw the following conclusions about the use of interactive technology to create pedagogical skills while studying humanitarian disciplines:

make it possible to identify the individual maximum internal inclinations that are important to future careers and to ensure the effective development of the components of pedagogical skills of students; confirm that the acquirement of pedagogical skills while learning is particularly important for students - future teachers; interactive methods contribute to the development of creative thinking student strength of acquired knowledge and skills into a meaningful intellectual work.

Key words: future teachers, humanitarian disciplines, interactive technologies, pedagogical skills.